

(١)

WAJIBIN DALIBI DA NA MALAMI

Godiya ta tabbata ga Allah Ubangijin talikai, wanda a cikin littafinsa mai girma yake cewa: ((Allah yana daukaka darajar muminaɓi masu tsarkake shi a wurin bauta, da waɗanda aka ba su ilimi, duka Allah yana daukaka darajarsu, Allah yana da cikakkiyar masaniya akan abin da kuke aikatawa)). Ina shaida wa babu abin bauta wa da gaskiya sai Allah shi kaɗai, ba shi da abokin tarayya, shi ne cikakken masani, mai hikima.

Ina shaida cewa lallai shugabanmu, kuma Annabinmu Muhammadu, bawan Allah ne, kuma Manzonsa, Annabi mai girma da ba ya rubutu da karatu. Ya Ubangiji, ka yi masa salati da tsira, da albarka, shi da Alayensa da Sahabbansa, masu fararen gaɓoɓin alwalla a ranar alkiyama, da duk waɗanda suka bi tafarkinsu da kyautatawa har zuwa ranar sakamako.

Bayan haka:

Muna gab da shiga sabuwar shekara ta karatu, muna rokon Allah Maɗaukakin Sarki ya sanya ta zamo shekarar koƙari da jajircewa, da samun nasara ga daukacin 'ya'yanmu, babu shakka addinin Musuluci ya bai wa ilimi babban muhimmanci, da kulawa ta musamman, da shi ne zukata suke rayuwa, basira kuma take haske; domin ilimi yana kai mai yinsa matsayin zaɓaɓɓu, da manyan muƙamai a duniya da lahira, da shi ne ake sada zumunci, a kuma san halal da haram, da shi ne Allah Maɗaukakin Sarki ya daukaka wasu mutane, inda ya mayar da

(۲)

su shugabanni, kuma jagorori a cikin alhairai, ana bibiyan iliminsu, ana kuma koyi da ayyukansu, Allah Maɗaukakin Sarki yana cewa: **((Ya Annabi Muhammadu (SallalLāhu alaiHi wa sallam), ka ce masu: shin za a daidaita waɗanda suka sani, da waɗanda ba su sani ba?..))**.

Lallai muhimmancin da addinin Musulunci ya bai wa ilimi, da kwaɗaitarwa zuwa gare shi yana bayyana ne a farkon ayoyin da suka sauka cikin Alkur'ani mai girma, inda Allah Mai girma da ɗaukaka yake cewa: **((Ya Annabi Muhammadu (SallalLāhu alaiHi wa sallam), ka karanta abin da aka yi maka wahayi, kana buɗe karatun naka da sunan Ubangijinka da shi kaɗai ne kawai yake da ikon halitta. Ya samar da ɗan adam ɗin da yake da cikakken jiki da ilimi ne daga gudan jini. Ka cigaba da karatu, lallai Ubangijinka mai yawan karamci yana ganin girma da darajarka, ba zai taɓa taɓar da kai ba. Shi ne ya sanar da ɗan Adam yadda zai yi rubutu da alƙalami, a da bai san haka ba. Ya sanar da ɗan adam abin da bai taɓa ko hararo su a zuciyarsa ba))**, farkon wahayi shi ne bayar da umurni da a yi karatu, shi kuma karatu shi ne farkon ƙofar ilimi, sannan aka yi nuni zuwa ga alƙalami, wanda shi ne wasilar rubuta ilimi da gadar da shi; hakan kuma faɗakar da mutane ne akan falalar ilimi, da kwaɗaitarwa da kira ne zuwa ga nemansa.

Lallai ilimi yana da babban matsayi, haka ma malamai suna da matsayi mai girma, ba domin ilimi da malamai ba da mutane sun ɓace, shi ilimi haske ne da yake haskaka wa mai shi haƙifanin al'amurra, malamai a cikin mutane tamkar taurari ne

(۳)

a sararin samaniya da ake gane komai da su, Allah Maɗaukakin Sarki yana cewa: **((Shin wanda ya san cewa abin da Ubangijinka ya saukar maka shi ne gaskiya zai yi daidai da makaho?! Lallai masu hankali ne kawai suke wa'aztuwa))**, a nan kaman Allah Maɗaukakin Sarki ya kasa mutane ne a wannan aya zuwa gida biyu: masani, da kuma makaho; inda ya sanya ilimi ya zamo kishiya ga makanta, ido a nan yana nufin ido a ilimi da sani, ba wai idon gani ba, Allah Maɗaukakin Sarki yana cewa: **((Ai al'amarin da ma ba idanuwa ne suke makancewa ba, kawai dai zukatan da suke cikin kiraza ne suke makancewa))**, sannan Alkur'ani mai girma ya ɗaukaka darajar ilimi, ya kira shi da suna "Sultan", Allah mai girma yana cewa: **((Su ne waɗanda suke jayayya a cikin ayoyin Allah ba tare da wani ilimi ya zo masu ba, wannan laifi kam ya yi girma a wurin Allah, da ma wurin waɗanda suka yi imani da Allah..))**.

Lallai Manzon Allah (Sallallahu alaiHi wa sallam) ya bayyana matsayin ilimi da falalar nemansa, (Sallallahu alaiHi wa sallam) yana cewa: **(Duk wanda ya bi hanyar neman ilimi, to Allah zai bi da shi hanyar aljanna, lallai Mala'iku suna shimfiɗa fuka- fukansu saboda amincewa da mai neman ilimi, lallai ɗaukacin abubuwan da suke sama da kasa, da kifaye a cikin ruwa suna nema malami gafara, lallai falalar malami akan mai bauta tamkar falalar wata ɗan daren goma sha huɗu ne akan sauran taurari, lallai malamai magada Annabawa ne, domin Annabawa ba su gadar da dinare da dirhami ba, sun dai gadar da ilimi ne, wanda ya yi riko da shi**

(£)

kam lallai ya sami babban rabo), an ruwaito Hadisi daga Sayyiduna Abuzarrin (Allah ya kara yarda da shi) ya ce: Manzon Allah (Sallallahu alaiHi wa sallam) ya ce mini: **(Ya Abuzarrin, ka wayi gari kana mai koyan aya daya daga cikin littafin Allah ya fi maka alhairi akan ka yi sallah raka'a dubu, kai ka wayi gari kana mai koyon babi daya cikin babukan ilimi -shin an yi aiki da shi ko ba a yi- ya fi maka alhairi akan ka yi sallah raka'a dubu).**

Imam Aliyu (Allah ya kara yarda da shi) yana cewa: **"Ilimi ya fi dukiya alhairi; domin ilimi gadinka yake yi, ita kuwa dukiya kai ne kake gadinta, ilimi sarki ne, ita kuwa dukiya mulkinta ake yi, dukiya na raguwa idan ana cinta, shi kuwa ilimi yana karuwa ne idan ana bayar da shi".**

Lallai ilimi yana da wasu manyan kyawawan dabi'u da ladubba, da suka kamata mai nemansa, da mai bayar da shi su yi ado da su; muhimmai daga cikin su akwai: **Yi domin Allah Madaukakin Sarki**, dole ne malami da dalibi su nemi yardar Allah da ilimin da suke yi, su kuma nesanci riya, da ji- da jiyarwa, ilimi yana da wata boyayyiyar sha'awa, wadda idan ta sami wuri a cikin zuciyar bawa, sai son bayyana, da neman shuhura, da neman a gabatar da shi a cikin komai su mallake zuciarsa, ta yiwu hakan ma ya yi tasiri a cikin rayuwarsa, ya koma yana yi wa mutane girman kai, lallai Manzon Allah (Sallallahu alaiHi wa sallam) ya gargade mu akan duka wannan, (Sallallahu alaiHi wa sallam) ya ce: **(Wanda duk ya nemi ilimi domin ya yi wa wawaye burga, ko ya yi takara da**

(5)

malamai, ko domin ya jawo hankulan mutane zuwa ga kansa, to kuwa yana wuta).

A cikin wadannan dabi'u da ladubba akwai: **Kaskantar da kai "Tawali'u"**, Imam Malik ya rubuta wasika zuwa ga Halifa Rashid cewa: **"Idan ka koyi ilimi, to ya kamata a ga tasirinsa a tare da kai, ta wajen ilimi, da natsuwa, da shiru, da kwarjini"**; domin sam ilimi da girman kai ba za su taɓa yin inuwa ɗaya ba, ba kuma a bayar da ilimi idan ana saɓon Allah, kawai ana samun ilimi ne idan aka neme shi, yana kuma ƙaruwa ne da tsoron Allah, Allah Maɗaukakin Sarki yana cewa: **((Ku ji tsoron Allah, sai Allah ya ba ku ilimi, lallai Allah mai cikakkiyar masaniya ne akan komai))**, da ma dai can ana cewa: **"Wanda ya yi aiki da abin da ya sani, Allah zai sanar da shi ilimi abin da bai sani ba"**, lallai aiki sharafi ne na samun ilimin ladunni, inda Maɗaukakin Sarki yake bayani akan bawa na gari a cikin suratul Kahfi, Allah mai girma yana cewa: **((Sai suka sami wani bawa daga cikin bayinmu da muka ba shi rahama daga wurinmu, muka sanar da shi ilimi daga gare mu))**, haka ma Allah Maɗaukakin Sarki yana cewa: **((Sai muka fahimtar da Annabi Sulaiman (AlaiHis Salam) wannan hukunci, dukansu (Sulaiman da Dawud) mun ba su Annabta da ilimi))**, game da Annabi Yahya (AlaiHis Salam) Allah Maɗaukakin Sarki yake cewa: **((Ya Yahya, ka riƙe littafin da muka ba ka da ƙarfi, lallai mun ba shi Annabta tun yana ƙarami, haka ma mun ba shi haƙuri da sauƙin kai, gami da tsarki daga wurinmu, da ma can shi mai tsoron Allah ne))**, haka ma mai girma da ɗaukaka ya faɗi ta bakin mala'iku cewa: **((Mun ambaci tsarkinka ya**

(٧)

Ubangiji, lallai ba mu da wani ilimi, sai abin da ka sanar da mu)).

A cikin wadannan dabi'u da ladubba akwai: **Yin ado da dabi'ar natsuwa**, ganin cewa ilimi yana da kawa, da kwarjini, da girmansa, a cikin alamun da suke nuna haka akwai: shiga mai kyau, da tsabta, da sanya turare, da kuma nesantar wuraren karanta, da inda ake maganganun banza, Manzon Allah (Sallallahu alaiHi wa sallam) yana cewa: **(Lallai nagartacciyar shiriya, da nagartaccen shiru da kamewa, da yin komai daidai gwargwado, kaso daya ne cikin kaso ashirin da biyar na Annabta).**

Malami a wurin mai tambaya tamkar likita ne a wurin mara lafiya, dole ne ya saukafa masa, ya kuma yi riƙo da hannayensa zuwa ga tundun shiriya, da hanyoyin da su ne daidai, An ruwaito Hadisi daga Mu'awiyya Bn al-Hakam, ya ce: wani lokaci ina sallah a bayan Manzon Allah (Sallallahu alaiHi wa sallam), sai wani daga cikin mutane ya yi atishawa, sai na ce masa: "YarhamukaLah", sai mutane suka yi mini ƙuri da idanuwan su, sai na ce: ikon Allah, me kuma na yi da kuke kallo na? sai suka koma dukan cinyoyinsu da hannuwansu; da nufin in yi shiru, da na ga suna ƙoƙarin sanya ni in yi shiru, sai na yi shiru, lokacin da Manzon Allah (Sallallahu alaiHi wa sallam) ya gama sallah -iyaye na biyu fansa ne a gare shi- wallahi ban taɓa ganin malami kafin shi, da bayan shi da ya kai shi iya koyarwa ba, bai kyare ni ba, bai kuma doke ni ba, bai kuma zage ni ba..

(Y)

Haka ma akwai wasu al'amurra da ya zama wajibi dalibin ilimi ya sifantu da su, manya daga cikinsu akwai:

* **Kwadayin neman ilimi, da naciya akansa ba tare da gazawa ko kosawa ba**, kada ya bata lokaci akan abin da ba zai yi amfani ba, da ma an ce: **shi ilimi ba zai ba ka wani sashe na shi ba sai idan ka ba shi dukanka**, lokacin da aka tambayi Imam as- Shafi'iy (Allah ya kara masa rahama) akan: yaya kwadayinka da ilimi yake? Sai ya ce: nakan ji kalmar da ban taɓa ji ba, sai gaɓoɓi na su yi burin ina ma dukansu suna da kunnuwa domin su ji irin daɗin da kunne yake ji, sai aka ce masa: yaya kake ka haba - haba da shi? Sai ya ce: irin haba - habar mai tara dukiya, ga kuma rowa yake yi idan ya sami kuɗi, sai aka ce masa: yaya kuma kake nemansa? Sai ya ce: irin neman da mace take yi wa danta ɗaya tilo da ba ta da waninsa da ya bace..

* **Girmama malami da ganin mutuncinsa**, kada dalibi ya yi wa malami maganar da ba ta dace ba, ko ya aikata masa wani abu da bai kamata ba, Imam as- Shafi'iy (Allah ya kara masa rahama) ya ce: Nakan buɗe shafin takarda a gaban Imam Malik (Allah ya kara masa rahama) cikin sauƙi saboda kwarjininsa; gudun kada ya ji hayaniyarta, Imam Ar- Rabi' (Allah ya kara masa rahama) ya ce: wallahi ban taɓa kumajin in sha ruwa Imam as- Shafi'iya yana kallo na ba; saboda kwarjininsa, alhairin Allah ya kai zuwa ga Ahmad Shaukiy da yake cewa:

(A)

"Ka mife wa malami, ka girmama shi kaman yanda ya kamata, domin ya kusa ya zama Manzo.."

Babu shakka muna matuƙar buƙatar samun dukan ilmomin da za mu raya rayuwarmu ta duniya, kaman yanda muke matuƙar buƙatar ilmomin da za mu daidaita al'amarin addininmu, ba mu da lokacin da ba ma buƙata, domin bincike na ilimi a fannin samar da sababbin abubuwa da ƙere - ƙere a yau ya zama wajibi, ko za mu samu mu riski tarago, ko mu riski wani sashe na abubuwan da suka yi mana nisa, saboda haka, dole ne kowannenmu ya sifantu da ruhin kawo cigaba, da na rige - rige, da hangen nesa, ko alal aƙalla, ya zamo muna da burin mayar da al'ummarmu zuwa zamanin manya, wato iyayenmu, da kakanninmu da suka yi ƙaura domin neman ilimi, suka kuma yi ƙoƙari wajen samar da shi, har suka kai ƙololuwarsa, suka zamo jigogi a cikin dukan ilmomin da suka shiga cikinsa, wanda a ƙarshe ya zamo tamkar tsabtacciyar maɓuɓɓuga, kuma mahanga da ya haskaka wa ɗaukacin al'ummomin da suka zo a bayansu, ya zamo takenmu a koda yausha shi ne:

"Muna gini ne kaman yanda iyayenmu suka yi gini, muna kuma aikata irin abin da suka aikata."

Dole ne malami da ɗalibi su sifantu da kyawawan ɗabi'u, ta yanda ayyukansu za su yi daidai da abubuwan da suke faɗi, muddin ana buƙatar hakan ya yi tasiri a cikin al'umma, lallai lokacin da al'umma da haɗe tsakanin ilimi, da aiki, da nagarta a

(9)

ɗabi'u, sai ta rayu cikin izza da ɗaukaka a tsakanin al'ummomi, duk inda aka sami haɗuwar kyawawan ɗabi'u, da ilimi, to cigaba da haɓakar tattalin arziki yana nan a wurin..

**Wannan kenan, ina nema wa kai na da ku gafara daga Allah
Maɗaukakin Sarki.**

Godiya ta tabbata ga Allah Ubangijin talikai. Tsira da aminci su tabbata ga cikamakin Annabawa da Manzanni, shugabanmu Annabinmu Muhammadu, da Alayensa da Sahabbansa, da waɗanda suka bi tafarki irin tasu har zuwa ranar sakamako.

Ya 'yan uwana Musulmai:

Lallai addinin Musulunci ya ɗaukaka darajar ilimi, da masu ilimi a dukan bangarori, shi ilimi mai amfani ya kunshi dukan ilmomin da suke amfanar mutane a cikin al'amurransu na addini, da na duniya, saboda haka ne muke gani maganar Allah Maɗaukakin Sarki da take cewa: **((Lallai masu tsoron Allah a cikin bayinsa su ne malamai))** ta zo ne a lokacin da ake magana akan ilmomin duniya, a inda Allah Maɗaukakin Sarki yake cewa: **((Ya kai mai hankali, shin ba ka ga cewa Allah ya saukar da ruwa daga sama, kuma shi ne Allah ya fitar da kayan amfanin gona masu mabambanta launuka, akwai: ja, da fatsi - fatsi, da mai dadɓi da mai ɗaci, da mai tsarki da mai muni, haka a cikin duwatsu akwai wanda yake da hanyoyi da layuka farare, da bakake da suka saɓa da juna wajen tsanani**

(١٠)

ko rauni.. A cikin mutane, da dabbobi, da rakuma, da shanaye, da tumakai, ma ga su nan mabambanta launuka a wajen sifa da girma da launi, babu masu yin tunani na tadabburi a cikin wannan abu na ban mamaki, masu kuma jin tsoron mahaliccinsu sai malamai da suke iya riskar sirrorin da suke cikin waɗannan halittu, lallai Allah mai rinjaye ne da muminaɗi suke tsoronsa, mai kuma yawan kankare zunuban waɗanda suka koma zuwa gare shi ne)), da inda Allah mai girma yake faɗi: ((Lallai a cikin halittar da Allah ya yi wa sammai da kasa, da abubuwan da suke cikin su na kwarewa da gwaninta, da sabanin da dare da rana suke da shi, na haske da duhu, tsawo da gajerta, akwai bayyanannun ayoyin ga masu hakalin da suke iya riskar kaɗaitakar Allah da ikonsa. Shi kuwa sha'anin masu hankali -a koda yausha- shi ne su halarto da girman Allah da buwayansa cikin zukaɗansu, a kuma duk inda suke, shin suna tsaye ne, ko a zaune, ko a kwance, suna tunani akan halittar sammai da kasa, da abubuwan da suke cikin su na ban mamaki..)).

Haka ma abin da ake nufi da ilimi mai amfani shi ne duk wanda yake amfanar mutane a rayuwarsu ta duniya, da ta lahira, a cikin ilmomin Shari'a, ko na harshen Larabci, ko ilimin likitanci, da na harhaɗa magunguna, ko kimiyya da fasaha, ko ilimin taurari, da na kere - kere, ko na makamashi da sauran ilmomi, shi ilimi shi ne ginshikin gina ɗan kishin kasa mai kawo cigaba, da haɓaka rayuwa, dalilin haka kuwa shi ne maganar Allah Maɗaukakin Sarki da yake cewa: ((**Ku tambayi masana idan har ba ku sani ba...**)) kalmar "zikiri" a nan tafi karfin a

(11)

takaita ta da wani ilimi banda saura, abin yana da faɗin da ya kunshi duk wani ilimi mai amfani, babu shakka muna matuƙar bukatar dukan ilmomin da za mu raya duniyarmu, kaman yanda muke bukatar ilmomin da za mu daidaita al'amarin addininmu da su..

Ta yiwu abin da ya fi zama wajibi akan malamai a wannan zamanin shi ne su tsaya tufuru wajen gyara munanan fahimtar da aka yi wa addini, da gyara gurbataccen fahimtar da aka yi wa Musulunci da Musulmai, da kuma aiki tufuru wajen yada nagartaccen fahimta da tunani na Musulunci.. Muna roƙon Allah Maɗaukakin Sarki ya sanya mu zamo cikin masu kawo wannan gyarar, ya kuma sanar da mu abubuwan da ba mu sani ba, ya kuma tuna mana abubuwan da muka manta, ya kuma datar da mu a cikin komai..